

Universell utforming av arealer for bevertning med skjenkebevilling

Dette er et sammendrag av en rekke forhold Tønsberg kommune ønsker å følge særskilt opp knyttet til byens serveringssteder.

Dokumentet er ment å være en veileder, og innebærer ingen avgjørelse av forhold etter *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)* – Idl eller etter *Plan- og bygningsloven* – pbl.

Bakgrunn

Generelt

Dette dokumentet er ment å være en veiledning rettet mot foretak som søker eller skal fornye sin serveringsbevilling i kommunen. Dokumentet har sitt grunnlag i et politiskvedtak der det er ytret ønske om at kommunen kan gi veiledning på hvordan utesteder med skjenkebevilling kan oppfylle eller tilstrebe oppfyllelse av krav til universell utforming

Kommunestyrets krav i vedtak - KS 096/20

.....

Rådmannen bes komme tilbake til relevant utvalg med en sak om hvordan kommunen, eventuelt i samarbeid med Likestillings- og diskrimineringsombudet, kan veilede salgs- og skjenkesteder om deres plikter etter Likestillings- og diskrimineringsloven §§ 6 og 17, jf. § 24. Det vurderes også hvordan brudd kan sanksjoneres.

Alle som søker om bevilling skal i søknaden vedlegge en redegjørelse for stedets tilgjengelighet til hele lokalet inklusive toaletter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Skjenkestedet oppfordres til å tilstrebe universell utforming av sitt etablissement. Dette gjelder også toalettene.

Vi vil vi den videre korrespondansen legge særlig vekt på det siste avsnittet som tar for seg redegjørelsen som skal legges ved en søknad om skjenkebevilling, men understreker at det er virksomheten som på selvstendig grunnlag er ansvarlig for å oppfylle kravene i Likestillings- og diskrimineringsloven.

Kravene slik de følger av likestillings- og diskrimineringsloven er i hovedsak

§ 17. Universell utforming

Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Plikten gjelder ikke utforming eller tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde for virksomheten. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på

- a. *effekten av å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse*
- b. *om virksomhetens alminnelige funksjoner er av offentlig art*
- c. *kostnadene ved tilretteleggingen*
- d. *virksomhetens ressurser*
- e. *sikkerhetshensyn*
- f. *vernehensyn.*

Plikten etter første ledd anses som oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming i lov eller forskrift.

Kongen kan gi forskrift om innholdet i plikten til universell utforming på områder som ikke er omfattet av krav i annen lov eller forskrift.

Kravene slik de følger av plan- og bygningsloven

§ 1-1.Lovens formål

.....

Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene. For boliger skal prinsippet om universell utforming ivaretas gjennom krav til tilgjengelighet.

§ 29-3.Krav til universell utforming og forsvarlighet

Tiltak etter kapittel 20 skal innenfor sin funksjon være universelt utformet i samsvar med forskrifter gitt av departementet. Tiltak etter kapittel 20 som omfatter arbeidsbygg skal være universelt utformet i samsvar med forskrift gitt av departementet.

Tiltak skal ikke medføre fare og skal oppfylle krav til forsvarlig sikkerhet herunder nødvendig evakuering, helse og miljø i eller i medhold av loven.

Forholdet mellom lovene

Plan- og bygningsloven gjelder i utgangspunktet kun for nye byggetiltak som omfattes av byggereglene. Under slike forhold vil det for publikumsbygg i stor grad være krav til å involvere et bygningskyndig foretak som tar på seg ansvaret og påser at lovens krav er fulgt.

Forutsetningen er slik at hvis byggverket oppfyller kravene i plan- og bygningsloven vil kravene i likestillings- og diskrimineringsloven være oppfylt, jfr. idl § 17 fjerde ledd.

I tillegg til denne forståelsen stiller likestillings- og diskrimineringsloven opp et mer alminnelig krav om at

Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner.

Samlet innebærer dette at dersom byggverkets områder som er tilgjengelig for publikum, oppfyller kravene til universell utforming i nyere lovverk etter plan- og bygningsloven, er kravene til universell utforming i likestillings- og diskrimineringsloven oppfylt.

Det er en rekke ombygginger og endringer av f.eks interiør som ikke nødvendigvis er søknadspliktige etter plb., og slike ombygginger krever derfor ikke at foretak tar på seg ansvar for at kravet til universell utforming er oppfylt. I slike tilfeller er det den som bygger om som har ansvaret for at kravene fortsatt er oppfylt også etter ombyggingen.

Sjekkliste

Kommunen har utarbeidet en sjekkliste som er ment som en hjelp for den enkelte virksomhet både som en praktisk gjennomgang og den vil kunne utgjøre den redegjørelsen som skal følge en søknad om skjenkebevilling.

Sjekklisten inneholder i alt det vesentlige ja-/nei-spørsmål, med adgang til å krysse av på IR – ikke relevant. Har dere ikke trapp eller uteareal, er selvfølgelig ikke kravene til trapp eller uteareal relevante. Hvis dere derimot er usikre på om svaret er et klart ja eller et klart nei, eller om kravet er relevant bør dere unnlate å krysse og lage en kort beskrivelse av statusen, og hvorfor det da er en akseptabel løsning. Vi minner om at skjemaet er en egenerklæring og kommunen vil ikke som en del av behandlingen godkjenne den løsningen dere eventuelt beskriver.

Sjekkliste for gjennomgang av universell utforming

Forholdet til plan- og bygningsloven

Er det gitt en tillatelse etter plan- og bygningsloven fra og med 1.juni 2010 som omfatter ombygging av de arealene publikum har adgang? Dette inkluderer både innendørs og utendørs serveringsarealer	
	Ja for hele bygget/utearealene OG det foreligger brukstillatelse/ferdigattest for byggesaken ¹
	Ja for deler av bygget/utearealene OG det foreligger brukstillatelse/ferdigattest for byggesaken – beskriv nærmere
	Nei
Beskriv nærmere – gjerne med hvilke tillatelser (type tiltak - vedtaksdato og journalpost-nummer) - eventuelt om det mangler brukstillatelse/ferdigattest	

¹ Med brukstillatelse menes en *midlertidig brukstillatelse* eller *ferdigattest* som er utstedt etter en byggesøknad som en avslutning på denne

Krav til heis

Fastsetting av krav til heis eller løfteplattform i byggverk (TEK17 § 12-3)	
	Alle etasjeplan har fullverdig inngang fra terreng. → Ikke krav om heis
	Ett etasjeplan har ikke fullverdig inngang fra terreng. → Minst én heisstol på minst 1,1 m × 1,6 m
	To eller flere etasjeplan har ikke fullverdig inngang fra terreng. → Minst én heisstol på minst 1,1 m × 2,1 m
NB	Løfteplattform på minst 1,1 m × 1,6 m kan erstatte heis i byggverk med inntil tre etasjer og liten persontrafikk (maks 12 arbeidsplasser <i>eller tilsvarende</i>).

Krav til uteareal

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er utearealene egnet til sin funksjon?				I tillegg til fast dekke på horisontale felter bør kommunikasjonsareal og plass til rullestol ved sitteplasser også ha fast dekke.
Er eventuelle nivåforskjeller sikret?				
Har arealet horisontalt felt på minst 1,6 m × 1,6 m med fast dekke?				
Er opparbeidet nivåforskjell sikret eller merket visuelt og taktilt?				
Har stolper, rekkverk mv. synlig kontrast?				
Er det plass til rullestol ved sitteplasser?				

Krav til gangatkomst

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er gangatkomsten trinnfri?				
Er gangatkomsten sikker og dimensjonert for forventet ferdsel og transport?				
For sentrale ganglinjer som går over åpne arealer på større plasser: Er gangsoner tydelig avgrenset eller har de ledelinje?				
Har gangatkomsten stigning på maks 1 : 15 (1 : 12 for strekning inntil 5,0 m)?				
Er det hvileplan på minst 1,6 m × 1,6 m for hver 1,0 m høydeforskjell?				
Er terrenget så bratt at 1 : 20 vil kreve store terrenginngrep? Hvis ja, er maks 1 : 10 akseptert. Er det lagt inn hvileplan på strekningen?				
Har gangatkomsten fri bredde minst 1,8 m (1,4 m for strekning på inntil 5,0 m)?				
Har gangatkomsten tverrfall på maks 2 % (1 : 50)?				
Har gangatkomsten fast og sklisikkert dekke?				
Har gangatkomsten visuell og taktil avgrensning?				
Har gangatkomsten nødvendig belysning?				
Er det flere uteoppholdsarealer med samme funksjon? Minst ett areal skal ha gangatkomst i henhold til kravene. De andre kan ha annen stigning, men maks 1 : 10.				

Krav til trapp – inne og ute

Er disse kravene ivare tatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er trappa lett og sikker å gå i?				
Har trappa jevn stigning og samme høyde på opptrinn?				
Har trappa håndløper på begge sider som følger hele trappeløpet?				
Avsluttes håndlista med avrundet kant etter første og siste trinn?				
Har trappa taktilt og visuelt farefelt foran øverste trinn?				Farefelt og oppmerksomhetsfelt bør ha dybde på 0,6 m.
Har trappa oppmerksomhetsfelt foran og inntil nederste trinn?				
Har trappeforkantene kontrastmerking på inntrinnet?				

Krav til planløsninger inne i byggverket

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er inngangspartiet godt synlig, sentralt plassert og oversiktlig?				
Er inngangspartiet sikkert og enkelt å bruke?				Fri høyde må minst være 2,25 m.
Har inngangspartiet belysning slik at det og hovedinngangsdør er synlig i forhold til omliggende flater?				
Er det visuelt og taktilt oppmerksomhetsfelt foran hovedinngangsdør?				Nedfelt skrapelist kan være oppmerksomhetsfelt.
Er inngangspartiet trinnfritt?				
Er det horisontalt felt på minst 1,5 m × 1,5 m utenfor hovedinngangsdøra (utenfor dørslagradius)?				
Er ev. automatisk døråpner plassert slik at den er tilgjengelig for person i rullestol og uten fare for sammenstøt med dør?				
Er kommunikasjonsveien sikker og funksjonell?				Kommunikasjonsvei må være uten hindringer som utstikkende bygningselementer, kanter og søyler. Skilter som henger fra tak eller ut fra vegg, må ha underkant minst 2,25 m over gulv.
Er kommunikasjonsveien lett å finne og orientere seg i?				Kommunikasjonsveier må være logisk bygd opp, og heis og trapp må være sentralt plassert i forhold til hovedinngang.
Er eventuelle nivåforskjeller og åpninger i gulv tydelig merket og belyst?				
Er kommunikasjonsveien trinnfri? Stigning maks 1 : 15?				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Har korridor og svalgang fri bredde på minst 1,5 m? Korte strekninger under 5,0 m, der det ikke er dør, kan ha fri bredde på minst 1,2 m. Kan to rullestoler passere hverandre i lange korridorer?				
Er det skilter og merking med nødvendig informasjon?				
Har skiltene luminanskontrast på minst 0,8 til bakgrunnen?				
Er skilter og merking tilgjengelig og lett synlig for sittende og gående?				
Er etasjetall visuelt og taktilt lesbart i alle etasjer?				
Er auditiv informasjon supplert med visuell informasjon?				
Unngår man blendende motlys?				
Er søyler o.l. plassert slik at de ikke er til hinder i kommunikasjonsveien?				
Er søyler o.l. synlige i forhold til omgivelsene (luminanskontrast minst 0,4 eller merket i to høyder med luminanskontrast minst 0,8)?				
Er det nødvendig med retningsinformasjon der det er endring av gangretning?				
Har rom, der sentrale ganglinjer går på tvers av åpne arealer, definert gangsone eller ledelinje? Er forstyrrende mønster i gulv unngått?				

Krav til rom

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Har rommene utforming, romhøyde og størrelse tilpasset sin funksjon?				
Er utforming og størrelse slik at likestilt deltakelse er mulig?				
Er det trinnfri tilgang til rom / annet oppholdsareal?				
Er det snuareal med diameter minst 1,5 m plassert slik at rullestolbruker kan betjene nødvendige funksjoner på en tilfredsstillende måte?				
Er eventuell resepsjon og infotavle sentralt plassert og lett å finne?				
Ved flere rom med lik funksjon: Er minst 1/10 av rom med samme funksjon universelt utformet?				
Er det vurdert om bruken tilsier at flere eller alle rom skal være universelt utformet?				
Har minst 1/10 av garderoberne betjeningshøyde på maks 1,2 m?				Speil og annen innredning må kunne benyttes fra både stående og sittende stilling. Oppheng bør være i to høyder.
Etasjer med bad og toalett: Er minst ett av ti universelt utformet?				
Har gulv, vegger og utstyr synlig kontrast til hverandre?				
Er det fri gulvplass til snusirkel med diameter minst 1,5 m foran klosett?				
Er det minst 0,9 m fri gulvplass på hver side av klosettskåla?				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er det fri passasjebredde på 0,9 m fram til fri plass ved klosettskål?				
Har toalettet håndstøtte på begge sider?				
Er det tilstrekkelig fri plass under servant?				Fri høyde under servant må være minst 0,67 m.
Er atkomsten til balkong eller terrasse trinnfri og med terskel på maks 25 mm? Terskler på 20–25 mm skal være avfaset.				
Er det fri på balkong eller terrasse gulvplass med diameter 1,5 m utenfor døras slagradius?				
Har vinduer og andre glassfelter som kan føre til skade ved knusing, personsikkerhetsrute eller brystning/avskjerming med høyde minst 0,8 m over gulv?				
Er glassfelter og glassdør i ferdselsretningen i kommunikasjonsvei sikret med personsikkerhetsrute eller brystning/avskjerming med høyde minst 0,8 m over gulv?				
Er glassfelter i inngangsparti og kommunikasjonsvei kontrastmerket med glassmarkør synlig fra begge sider i to høyder, med senter 0,9 m og 1,5 m over ferdig gulv?				
Er mønstret i glassmarkøren i dør forskjellig fra glassmarkøren i faste glassfelter?				
Har vinduer i byggverk der barn kan oppholde seg barnesikring når vinduet er mer enn 3,3 m over terreng eller utvendig plan?				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er skilter, styrings- og betjeningspaneler, håndtak, armaturer o.l. enkle å forstå og betjene?				
Er informasjon lett å lese og oppfatte?				
Er det synlig kontrast (luminanskontrast minst 0,8) mellom tekst og bakgrunn?				
Er viktig informasjon tilgjengelig med tekst og lyd eller punktskrift?				Taktile tegn kan erstatte lyd.
Har betjeningspaneler og håndtak betjeningshøyde mellom 0,8 m og 1,2 m over ferdig gulv?				
Har håndtakene funksjonelt grep og en betjeningskraft som gjør dem enkle å bruke?				
Kan armaturen på servant betjenes med én hånd?				
Er dørene lette å se og bruke, og er de utført slik at de ikke skader personer, husdyr eller utstyr?				
Har inngangsdøra og dør i kommunikasjonsvei fri bredde på minst 0,86 m, i byggverk for mange personer: minst 1,16 m? (Dør i rømningsvei kan ha krav om større bredde.)				Vær obs på brannkrav mht. rømningsveier.
Har alle dører fri høyde på minst 2,0 m?				
Har dører internt i bygningen fri bredde på minst 0,86 m?				
Har dørene luminanskontrast på minst 0,4 i forhold til umiddelbare omgivelser?				
Kan dørene til og i hovedatkomstvei og				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
hovedrømningsvei åpnes og lukkes med en manuell kraft på maks 30 N? Er det døråpner på dører som er tyngre å betjene?				
Er ev. døråpner montert utenfor døras slagradius og i tilstrekkelig avstand fra innvendig hjørne? Er ev. døråpner godt synlig og med betjeningshøyde 0,8–1,2 m over gulv?				
Har tersklene høyde på maks 25 mm over ferdig gulv på begge sider? Er terskler med høyde 20–25 mm avfaset?				
Er det minst 0,3 m fri sideplass ved døras låskant på begge sider av døra (gjelder både sidehengslet dør og skyvedør)? Har dør for manuell åpning med belastning inntil 30 N (dørpumpe) sideplass ved låskant på minst 0,5 m der døra åpnes mot deg, og minst 0,3 m der døra åpnes fra deg?				
Er trappa lett og sikker å gå i, med jevn stigning og like høye opptrinn i hele trappa?				Trapp, leder eller stige som kun brukes til bygningens drift, er unntatt fra krav.
Har trappa inntrinn på minst 0,25 m? For svingt trapp: Er inntrinn i indre ganglinje minst 0,15 m (i rømningsvei for mange personer: minst 0,20 m)?				
Har trappa sikker avgrensning (rekkverk) ved høydeforskjell 0,5 m eller mer? Har rekkverket minst 0,9 m høyde over trinnforkant?				
Er rekkverket utformet klatresikkert? Er åpninger i rekkverket maks 100 mm (maks 50 mm horisontal åpning mellom trappetrinn og rekkverk)?				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Har hovedtrapper fri bredde på minst 1,20 m og øvrige trapper minst 0,90 m? Har trapper med svingte løp minst 0,10 m større bredde?				Dersom håndløper går mer enn 0,10 m ut i trappeløpet, må bredden økes tilsvarende.
Er trappa delt opp med reposer slik at ingen trappeløp har høydeforskjell på mer enn 3,3 m? Er reposene store nok til å stanse fall?				Repos uten tydelig retningsendring: minst 1,8 m langt
Er dybden på repos med dør minst 1,5 m fra trinnforkant eller fra rekkverk til motstående vegg? Er det minst 0,5 m fra dør til trinnforkant?				
Har trapperommet god belysning slik at trappetrinn er synlige?				
Har inntrinnene sklisikker overflate?				
Er det markering på inntrinnenes forkant i hele trinnets bredde, i maks 40 mm dybde og med luminanskontrast minst 0,8 i forhold til trinnfarge?				
Er det håndløper på begge sider av trappa? Er det én håndløper med overkant 0,8 m over inntrinnets forkant eller to håndløpere med overkant henholdsvis 0,9 m og 0,7 m?				Det er ikke krav om håndløper på begge sider der den er til hinder for atkomsten til sitte- og ståplasser i amfier, tribuner o.l.
Følger håndløpere trappeløpet, også rundt mellomrepos?				
Gir håndløpere godt grep og har de luminanskontrast 0,8 i forhold til bakgrunnsfarge?				Godt grep: Rund: Ø 40–45 mm, oval eller flat: omkrets 100–150 mm. Fri avstand minst 45 mm til vegg og annen hindring
Er etasjeangivelsen markert taktilt på håndløperens underside ved begynnelsen av hver etasje?				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Er håndløpene ført 0,3 m utover øverste og nederste trinn med avrundet avslutning?				
Er det et farefelt i ett inntrinns avstand foran øverste trappetrinn og et oppmerksomhetsfelt foran og inntil nederste trinn i hele trappas bredde?				Dybde på farefelt og oppmerksomhetsfelt bør være 600 mm.
Er fare- og oppmerksomhetsfeltene taktilt og visuelt merket med luminanskontrast 0,8 i forhold til bakgrunnen?				
Er høyden på rekkverk minst 1,0 m (1,2 m der fallhøyden er 10,0 m eller mer)?				Nivåforskjeller til terrenget eller underliggende plan som er mindre enn 3,0 m, kan sikres på annen forsvarlig måte enn med rekkverk.
Er rekkverket utformet klatresikkert? Er åpninger i rekkverket maks 100 mm (maks 50 mm horisontal åpning mellom gulv og rekkverk)?				
Har ramper bredde på minst 0,9 m og jevnt og sklisikkert dekke?				
Har ramper stigning på maks 1 : 15 (maks 1 : 12 for strekninger under 3,0 m)?				
Er det horisontalt hvileplan med lengde på minst 1,5 m for hver 1,0 m høydeforskjell?				
Har ramper markert begynnelse i hele rampas bredde med luminanskontrast minst 0,8 i forhold til bakgrunnsfargen?				
Har ramper sikker avgrensing (rekkverk) ved høydeforskjell 0,5 m eller mer? Har rekkverket minst 0,9 m høyde over rampa?				

Er disse kravene ivaretatt?	Ja	Nei	IR	Merknad
Har ramper håndløper på begge sider, plassert i høyde med overkant 0,8 m, alternativt 0,9 m og 0,7 m over rampa?				
Har håndløpere kontrast til veggen eller rekkverket? Gir håndløpere godt grep?				
Er heisstolen konstruert og bygd slik at personer med funksjonsnedsettelse ikke hindres adgang og bruk? (heisforskriften)				